

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ**

ПОДЛЕВСЬКИЙ АНДРІЙ АНАТОЛІЙОВИЧ

УДК 338.242.4:316.4.063.34(477)(043.2)

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ВИРОБНИЧОЇ КООПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Рівне – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Національному університеті водного господарства та природокористування Міністерства освіти і науки України (м. Рівне)

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Савіна Наталія Борисівна,
Національний університет водного господарства та природокористування
Міністерства освіти і науки України,
проректор з наукової роботи та міжнародних зв'язків

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Лапко Олена Олександрівна,
ПВНЗ «Міжнародний університет фінансів» (м. Київ)
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри фінансів і кредиту

кандидат економічних наук, доцент
Дейнега Олександр Вікторович,
Рівненський державний гуманітарний університет
Міністерства освіти і науки України,
проректор з наукової роботи

Захист дисертації відбудеться «29» червня 2017 р. об 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К47.104.03 у Національному університеті водного господарства та природокористування за адресою: вул. Соборна, 11, м. Рівне, 33028, ауд. 103 (конференц-зала).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету водного господарства та природокористування за адресою: 33002, м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75.

Автореферат розісланий «27» травня 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

Н.Е. Ковшун

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. За останні десятиліття світова економічна система зазнає кардинальних змін – актуальні у ХХ столітті фактори економічного зростання (дешева робоча сила, природні ресурси, вигідне географічне розташування, доступний капітал) все більше поступаються новим, таким як динамічність, гнучкість, креативність та інноваційність. Характерними рисами сучасності стає інтернаціоналізація ринків, суцільна інформатизація суспільства та значна диференціація попиту, що змушує бізнес шукати нові підходи до виробничої спеціалізації та кооперації.

У багатьох країнах світу виробнича кооперація – один з важливих важелів реалізації моделі соціально-економічного розвитку на принципово нових засадах. Адже виробнича кооперація сприяє розв'язанню нагальних економічних проблем на мікро- та макрорівнях через більш ефективне використання обмежених ресурсів, інноваційну спрямованість, підвищену мотивацію її учасників, синергетику. Водночас, як показує світовий досвід, основні передумови для виникнення та необхідного розвитку коопераційних процесів досить часто забезпечуються виваженою державною політикою. Все це актуалізує питання державного регулювання виробничої кооперації у національній економіці.

Теоретичні положення виробничої кооперації досліджувалися такими вітчизняними і зарубіжними вченими, як Я. Білоус, С. Варналій, М. Войнаренко, О. Длугопольський, О. Дейнега, С. Добринь, В. Канакіна, Р. Коуз, О. Микитюк, А. Мельник, В. Новицький, В. Павлов, А. Пантелеймоненко, М. Портер, В. Прайс, Є. Савельєв, С. Соколенко, Ю. Тимченко, М. Туган-Барановський та інші. Вивчення питань, пов'язаних із державним регулюванням господарської діяльності та його впливу на розвиток національного господарства, знайшло відображення у працях вчених та практиків: В. Базилевича, Л. Безтелесної, О. Білоруса, Т. Білої, З. Варналія, О. Власюка, П. Гайдуцького, А. Гальчинського, В. Геєця, В. Головія, Л. Дідківської, В. Євтушевського, О. Іляш, О. Кириченка, Р. Костюкевича, О. Лапко, Д. Лук'яненка, Н. Мамонтової, В. Мунтіяна, В. Новицького, Є. Панченка, Ю. Пахомова, Н. Савіної, О. Сазонець, А. Стельмашука, М. Римара, І. Ханіна, Д. Черваньова, В. Чечеля, С. Чистова, Л. Швайки та інших.

Водночас, не применшуючи значення наукового доробку у цій сфері, організаційно та законодавчо неврегульованою залишається проблематика формування, підтримки та розвитку різних форм виробничої кооперації, що потребує подальшого дослідження питань державного регулювання виробничої кооперації з позиції системного підходу та застосування сучасного інструментарію. Необхідність вирішення цих проблем задля підвищення ефективності функціонування суб'єктів національної економіки зумовила вибір теми та визначила мету й основні завдання дисертаційного дослідження, його структуру та зміст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація пов'язана із тематикою науково-дослідних робіт Національного університету водного господарства та природокористування, зокрема науково-дослідних тем: «Реформування міжбюджетних відносин та оптимізація ресурсно-екологічного і соціально-економічного облаштування регіональних просторових систем» (номер

державної реєстрації 0107U007183, 2006-2010 рр.) та «Розробка теоретико-методологічних засад модернізації інституційного механізму державного управління процесами сталого просторового розвитку (номер державної реєстрації 0111U002195, 2011-2015 рр.)», де автором розроблено основні теоретико-методичні положення державного регулювання виробничої кооперації в Україні.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування науково-методичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання виробничої кооперації в Україні.

Для досягнення визначеної мети у роботі вирішувалися такі завдання:

- дослідити економічну сутність категорій державного регулювання виробничої кооперації;
- провести систематизацію класифікаційних ознак виробничої кооперації;
- розробити концепцію державного регулювання виробничої кооперації;
- проаналізувати тенденції розвитку виробничої кооперації;
- удосконалити методичний підхід щодо інституційного забезпечення державного регулювання виробничої кооперації;
- визначити пріоритетні напрями державного регулювання виробничої кооперації;
- удосконалити елементне насичення механізму державного регулювання виробничої кооперації;
- обґрунтувати доцільність застосування кластерної політики як інструменту державного регулювання виробничої кооперації.

Об'єктом дослідження є процес державного регулювання виробничої кооперації.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних та практичних аспектів державного регулювання виробничої кооперації в Україні.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складають загальні та спеціальні методи наукового пізнання, а саме: метод евристичного аналізу та узагальнення – для дослідження теоретико-методичних основ розвитку виробничої кооперації (п. 1.1) та теоретико-концептуальних положень дослідження державного регулювання виробничої кооперації (п. 1.2); методи причинно-наслідкових зв'язків та гіпотетично-дедуктивний метод – для розробки системи цілей та перспективних напрямів державного регулювання виробничої кооперації (п. 1.2 і 3.2), графоаналітичний, картографічний та статистичний методи – для відображення результатів наукового дослідження щодо визначення сучасних тенденцій розвитку виробничої кооперації в Україні (п. 2.1, п. 2.2, п. 3.1 та п. 3.2); методи порівняльного аналізу, синтезу та групування – при аналізі інституційного забезпечення державного регулювання виробничої кооперації (п. 2.3) та дослідженні його світового досвіду (п. 1.3); системний підхід – для удосконалення механізму державного регулювання виробничої кооперації та формуванні кластерної політики (п. 3.2, п. 3.3). Для опрацювання та обробки статистичних даних застосовано програмні пакети MS Excel, MAPInfo.

Теоретико-методологічним підґрунтям стали фундаментальні положення економічної теорії, наукові концепції вітчизняних та зарубіжних науковців, які розглядають особливості державного регулювання економіки, зокрема процесів

виробничої кооперації. В процесі підготовки дисертації були використані дані офіційної статистики, інформаційно-аналітичні матеріали Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерства фінансів України, Державної регуляторної служби України, Антимонопольного комітету України, інших державних органів, громадських та неурядових організацій, матеріали всесвітньої глобальної комп'ютерної мережі Internet, засобів масової інформації, спеціалізованої літератури із подібної тематики, авторські дослідження.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження роботи полягає у наступному:

вперше:

- розроблено концепцію державного регулювання виробничої кооперації, яка, враховуючи особливості його суб'єктів та об'єктів, полягає у формуванні взаємоузгодженої ієрархічної системи цілей, принципів, форм, методів, інструментів державного регулювання, що дозволило виявити пріоритетні напрями та сформуванню інформаційно-методичне підґрунтя для забезпечення ефективного функціонування системи виробничої кооперації в Україні;

удосконалено:

- методичний підхід щодо інституційного забезпечення державного регулювання виробничої кооперації, який, на відміну від існуючих положень, полягає у синтезі організаційної, законодавчої та інфраструктурної складових інституційного забезпечення, що уможливорює формування засад розвитку національної економіки на платформі виробничої кооперації;

- підходи до визначення пріоритетів державного регулювання виробничої кооперації, які, на відміну від існуючих, передбачають системну інтеграцію розвиваючого, підтримуючого і санаційного типів регулювання, що базуються на оцінюванні та диверсифікації регіонів України за секторальною структурою;

- елементне насичення механізму державного регулювання виробничої кооперації, що базується на взаємодії таких складових як: організаційна, законодавча, інформаційна, інфраструктурна, фінансово-економічна, інституційно-інноваційна. Їх комплексне імплементація у національну економіку дозволить отримати синергетичний ефект розвитку виробничої кооперації;

набули подальшого розвитку:

- понятійно-категоріальний апарат таких дефініцій як «виробнича кооперація» та «державне регулювання виробничої кооперації», що відрізняється від інших трактувань розширеним підходом до визначення їх суті. Використання зазначеного категоріального апарату дозволило виробити нові підходи до формування гармонізованої системи державного регулювання виробничої кооперації;

- систематизація форм організації виробничої кооперації за критерієм юридичної формальності взаємовідносин між учасниками, що дало можливість виділити жорсткі, м'які і змішані її різновиди, та дозволило структурувати державну регуляторну політику з врахуванням виявлених особливостей;

- підходи до аналізу тенденцій розвитку виробничої кооперації в організаційному, галузевому та регіональному вимірах, що дозволило

ідентифікувати ключові стримуючі фактори для розробки системи регулюючих заходів щодо їх мінімізації та задля посилення виявлених переваг;

- наукові положення щодо застосування кластерної політики в контексті державного регулювання виробничої кооперації, які, на відміну від існуючих, ґрунтуються на розгляді кластерів як перспективної форми організації виробничої кооперації для прискореного соціально-економічного розвитку України та її регіонів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення, викладені в дисертації, доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій. Результати даного дисертаційного дослідження можуть бути використані при формуванні обласними державними адміністраціями стратегії розвитку областей України, розвитку підприємництва та виробничої кооперації, формуванні національної економічної політики.

Розроблені теоретико-методичні положення та отримані практичні результати дослідження застосовуються:

- Міністерством економічного розвитку і торгівлі України для удосконалення існуючої та створення нової нормативної бази щодо стимулювання розвитку нових форм організації підприємництва на інноваційних засадах та активізації ефективних механізмів державного регулювання виробничої кооперації (довідка № 2433-06/20649-09 від 07.07.2016);

- Львівською обласною радою при розробці Стратегії розвитку Львівської області на період до 2020 року і Програми соціально-економічного та культурного розвитку Львівської області на 2016 р. (довідка № 02-вих-838 від 18.05.2016 р.);

- Волинською торгово-промисловою палатою України для вдосконалення напрямів її діяльності шляхом включення у практику діяльності сформовані пропозиції та методики активізації розвитку різних форм виробничої кооперації, зокрема, кластерів (довідка № 19-22/01-3/164/1 від 08.04.2016);

- ТЗОВ «Грандмайстер груп» при формуванні довгострокової стратегії розвитку компанії шляхом включення в діяльність планування розвитку відносин із партнерами на засадах виробничої кооперації та врахуванням основних елементів пропонованого механізму державного регулювання виробничої кооперації (довідка № 0203/01 від 02.03.2016).

Основні теоретико-методичні положення державного регулювання виробничої кооперації використані в навчальних курсах «Підприємництво», «Інвестування» при підготовці бакалаврів за напрямом «Фінанси і кредит» (довідка № 20 від 16.03.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, що викладені в дисертації і виносяться на захист, отримані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті положення, які є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи були розглянуті та схвалені на: науково-практичній конференції «Стратегія розвитку вітчизняних підприємств» в м. Тернопіль (23-24 жовтня 2003 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми Європейської інтеграції і транскордонного співробітництва» (м. Луцьк, 29-30 вересня 2005 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми і механізми

відтворення ресурсного потенціалу в контексті євроінтеграції» (м. Рівне, 19-20 жовтня 2006 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Корпоративне управління в Україні: менеджмент, фінанси, аудит» (м. Рівне, 4-5 травня 2004 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегія забезпечення сталого розвитку України» (м. Київ, 20 травня 2008 р.); III Міжнародній науково-технічній конференції «Актуальні проблеми водного господарства та природокористування» (м. Рівне, 21-23 жовтня 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях» (м. Бахчисарай, 16-17 квітня 2009 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми відтворення ресурсного потенціалу України в контексті євроінтеграції» (м. Рівне, 7-10 жовтня 2010 р.); Міжнародній інтернет-конференції «Нові шляхи розвитку країн Вишеградської четвірки та України» (м. Луцьк, 08-09 червня 2011 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми і механізми відтворення ресурсного потенціалу України в контексті євроінтеграції» (м. Рівне, 18-19 вересня 2012 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Екологічно чисте виробництво-основа підвищення якості продукції на товарних ринках України», (м. Рівне 19-20 вересня 2013 р.); VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічні рішення інформаційного розвитку економіки, суспільства та бізнесу» (м. Рівне, 12-14 лютого 2014 р.); I Міжнародної науково-практичної конференції «Інституціоналізація процесів євроінтеграції: суспільство, економіка, адміністрування» (м. Рівне, 21-22 квітня 2016 року); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Стратегічні вектори соціально-економічного розвитку на мікро- та макrorівні» (м. Полтава, 17-18 листопада 2016 р.).

Публікації. За темою дисертаційного дослідження опубліковано 26 наукових праць (14 праць опубліковано автором одноосібно), у тому числі: 3 публікації у колективних монографіях, 2 – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних, 14 статей у фахових виданнях. Загальний обсяг надрукованих робіт становить 9,01 д. а. (особисто автора 6,11 д. а.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається із вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Дисертація викладена на 179 сторінках комп'ютерного тексту, містить 32 таблиці, 25 рисунків, 19 додатків на 50 сторінках. Список використаних джерел містить 255 позицій на 30 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету й завдання, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичне значення наукових результатів, наведено відомості щодо їх апробації.

У першому розділі «**Теоретичні засади державного регулювання виробничої кооперації**» розкрито концептуальні основи розвитку виробничої кооперації; висвітлено суть та значення державного регулювання виробничої кооперації; систематизовано світовий досвід державного регулювання виробничої кооперації.

Дослідження наукових підходів до визначення змістових характеристик поняття кооперація зумовило важливість вивчення особливостей функціонування та

розвитку саме виробничої кооперації у сучасних умовах реформування національного господарства. На основі критичного аналізу наукових джерел уточнено понятійний апарат виробничої кооперації і запропоновано визначати «виробничу кооперацію» як систему економічних відносин між суб'єктами господарської діяльності, що базуються на принципах взаємовигідності, взаємодовіри, довготривалості, синергетичності для повного або часткового циклу виробництва і реалізації певного продукту з метою оптимізації витрат та підвищення конкурентоспроможності кожного з учасників.

Ідентифіковані суб'єкти і об'єкти виробничої кооперації на мікро-, мезо- та макрорівнях, що дало змогу конкретизувати найбільш дієві підходи, інструментарій та виконавців на різних рівнях задля досягнення позитивного результату, який очікується від виробничої кооперації. Запропоновано принципову модель функціонування виробничої кооперації з врахуванням її інституційного та інформаційного забезпечення, а також впливів держави та ринкового середовища.

Досліджено класифікаційні ознаки виробничої кооперації, що дозволило у доповнення до існуючих виокремити такі нові ознаки, як: за складовими елементами, за характером взаємодії, за видом економічної діяльності, за ступенем інноваційних рішень та за формою організації. Виділення основних форм організації виробничої кооперації за критерієм «юридична формальність взаємовідносин між учасниками» на жорсткі (реалізуються на статутних відносинах), м'які (передбачають співпрацю без чіткої формалізації) та змішані (реалізуються на договірних взаємовідносинах) дозволяє більш краще структурувати спрямованість заходів державного регулювання виробничої кооперації.

Запропоновано розглядати процес дослідження виробничої кооперації з точки зору її державного регулювання за такими стадіями, як: дослідження природно-ресурсного та соціально-економічного потенціалу регіону; аналіз господарського комплексу держави, виявлення його спеціалізації, виявлення основних пріоритетних виробництв та «точок» зростання; розробка заходів щодо їх розвитку; вибір комплексу форм виробничої кооперації; розробка заходів інтенсифікації виробничої кооперації; реалізація та супровід таких заходів; моніторинг заходів; проведення необхідних регулюючих змін.

Проведене теоретичне узагальнення дозволило розглядати дефініцію «державне регулювання виробничої кооперації» як комплексну систему методів, форм та інструментів держави щодо формування, підтримки та інтенсифікації розвитку ефективних форм виробничої кооперації, спрямованих на посилення конкурентоспроможності держави у глобальному середовищі та досягнення стратегічних цілей розвитку національного господарства на інноваційних засадах.

Запропоновано авторську концепцію державного регулювання виробничої кооперації (рис. 1), яка, враховуючи особливості його суб'єктів та об'єктів, полягає у формуванні взаємоузгодженої ієрархічної системи цілей, принципів, форм, методів, інструментів державного регулювання, що дозволило виявити пріоритетні напрями та сформувані інформаційно-методичне підґрунтя для забезпечення ефективного функціонування системи виробничої кооперації в Україні.

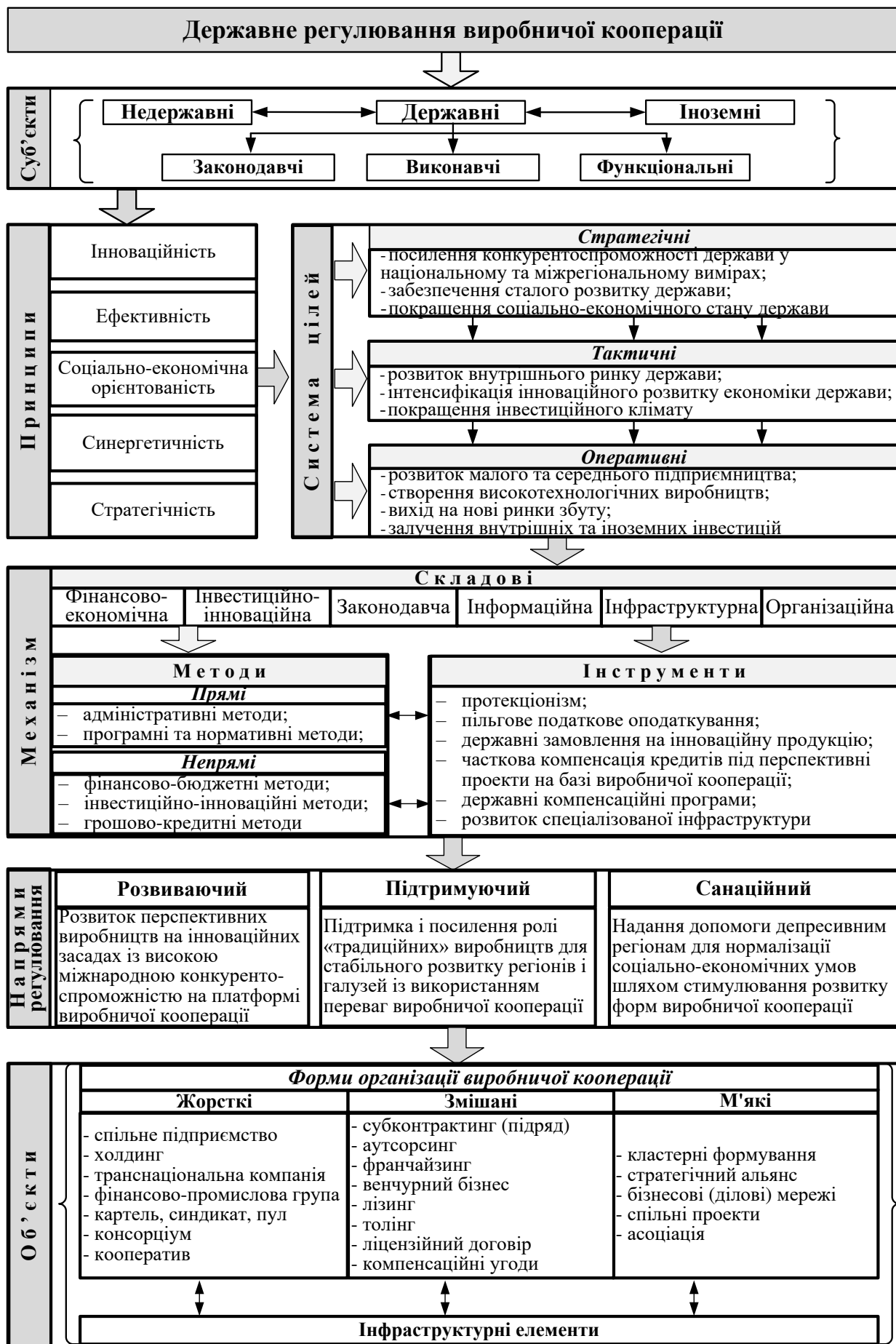

Рисунок 1 – Концепція державного регулювання виробничої кооперації в Україні

Імплементація даної концепції створює можливості функціонування в Україні ефективної системи виробничої кооперації між різними її учасниками, яка з початковою допомогою державного регулювання має трансформуватися у самодостатній інструмент забезпечення розвитку національної економіки на інноваційних засадах.

В результаті систематизації світового досвіду державного регулювання виробничої кооперації було виявлено основні успішні підходи та інституції підтримки виробничої кооперації для подальшої їх адаптації до соціально-економічних умов України.

У другому розділі **«Оцінювання системи державного регулювання виробничої кооперації в Україні»** проведено оцінку макроекономічного середовища виробничої кооперації; ідентифіковано тенденції розвитку виробничої кооперації; оцінено систему інституційного забезпечення державного регулювання виробничої кооперації.

Аналіз основних макроекономічних показників розвитку України свідчить про значні стагнаційні тенденції національної економіки за останні роки, в основному через економічну кризу, військовий конфлікт на Сході України та анексію АР Крим. Слід зауважити на критичне збільшення загального державного боргу країни вдвічі за період 2013-2015 рр. (до 70 млрд дол. США) при одночасному зменшенні показника ВВП на душу населення у два рази (до 2119 дол. США). Також за даний період виявлено значне зменшення обсягів як експорту товарів та послуг (на 39%), так і імпорту (на 50%). Таким чином, з урахуванням сучасного стану національної економіки та світової кон'юнктури Україна потребує реалізації комбінованої моделі економічного зростання як з внутрішньою, так і зовнішньою спрямованістю.

В Україні наявні об'єктивні умови для розв'язання цієї проблеми шляхом використання та розвитку потенціалу виробничої кооперації, що зумовлює необхідність її державного регулювання в контексті стратегічного розвитку України. Це дозволить здійснити поступову трансформацію національного господарства в руслі інтенсифікації інноваційного розвитку. Аналіз діяльності господарюючих суб'єктів залежно від їх розмірів дозволив виявити закономірність переважання у регіонах з індустріальним типом виробництва (здебільшого на сході України) великих підприємств, у той час як малі та середні переважають у регіонах України з аграрним та аграрно-індустріальним профілем.

Виявлені тенденції розвитку виробничої кооперації засвідчили недостатність державної підтримки та низьку ефективність ринкового саморегулювання, що потребує удосконалення державної регуляторної політики задля посилення переваг і зменшення впливу недоліків для кожної із означених груп підприємств. Ідентифіковано основні стримуючі фактори розвитку виробничої кооперації в Україні:

- організаційні (відсутність загальнонаціональної концепції розвитку виробничої кооперації, низький рівень довіри кооперантів між собою, несистематизоване законодавче поле, невпорядкована офіційна статистика функціонування форм організації виробничої кооперації, низький рівень ефективності державних та ринкових інституцій тощо);

- галузево-регіональні (диспропорції в соціально-економічному розвитку

держави, недостатня підтримка та ініціативність з боку регіональної влади, громадських та неурядових організацій щодо реалізації проектів виробничої кооперації, зниження «економічної ваги» малого і середнього підприємництва як передумови до активізації процесів виробничої кооперації, нерозвиненість спеціалізованої інфраструктури).

Аналізування тенденцій розвитку виробничої кооперації виявило недостатню питому вагу її учасників серед суб'єктів господарської діяльності (в середньому 3-4%), та, водночас, непропорційність розвитку жорстких, м'яких та змішаних форм організації виробничої кооперації у галузевому та регіональному вимірах. Так, динаміка розвитку жорстких форми організації виробничої кооперації деталізована у таблиці 1.

Таблиця 1 – Фрагментарний аналіз розвитку жорстких форм організації виробничої кооперації в Україні, од.

Суб'єкти ЄДРПОУ за формами господарювання	Роки							
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Всього	834886	1070705	1294641	1323807	1341781	1372177	1331230	1121347
Жорсткі форми організації ВК	33061	34071	37721	37025	36380	36451	32150	27340
у % до загальної кількості суб'єктів господарювання	3,96	3,18	2,91	2,80	2,71	2,66	2,42	2,44
у тому числі:								
– кооператив:	29892	30790	34772	34164	33664	33806	29681	25763
– виробничий	3107	2556	2469	2492	2459	2647	2646	2321
– обслуговуючий	11100	16645	21797	21050	20619	20620	17899	17439
– споживчий	*	215	660	732	771	809	726	730
– сільськогосподарський виробничий	*	1324	1355	1307	1224	1192	1064	998
– сільськогосподарський обслуговуючий	*	372	838	920	947	1035	928	949
– корпорація	609	824	872	862	852	836	777	560
– консорціум	57	80	92	94	93	94	90	66
– концерн	380	406	387	373	359	350	327	195
– інші об'єднання юридичних осіб	2123	1971	1598	1532	1412	1365	1275	756

* Примітка: відсутні дані

Протягом періоду дослідження кооперативи є найбільш численним видом (93%) жорстких форм організації виробничої кооперації, але займають несуттєву частку серед усіх суб'єктів підприємницької діяльності – лише 2,44% у 2015 році. Це свідчить про те, що в Україні вони не набули такого поширення, як у зарубіжних розвинених країнах, де їх частка досягає 30-50% у різних сферах.

Було виявлено, що серед змішаних форм організації виробничої кооперації перспективними на даному етапі розвитку національної економіки є, насамперед,

франчайзинг та венчурне фінансування (рис. 2), що підтверджується позитивною динамікою їх розвитку за останні роки. Навіть вплив світової фінансової кризи 2008-2009 рр. не зміг суттєво вплинути на загальну тенденцію їх зростання.

Одиниці

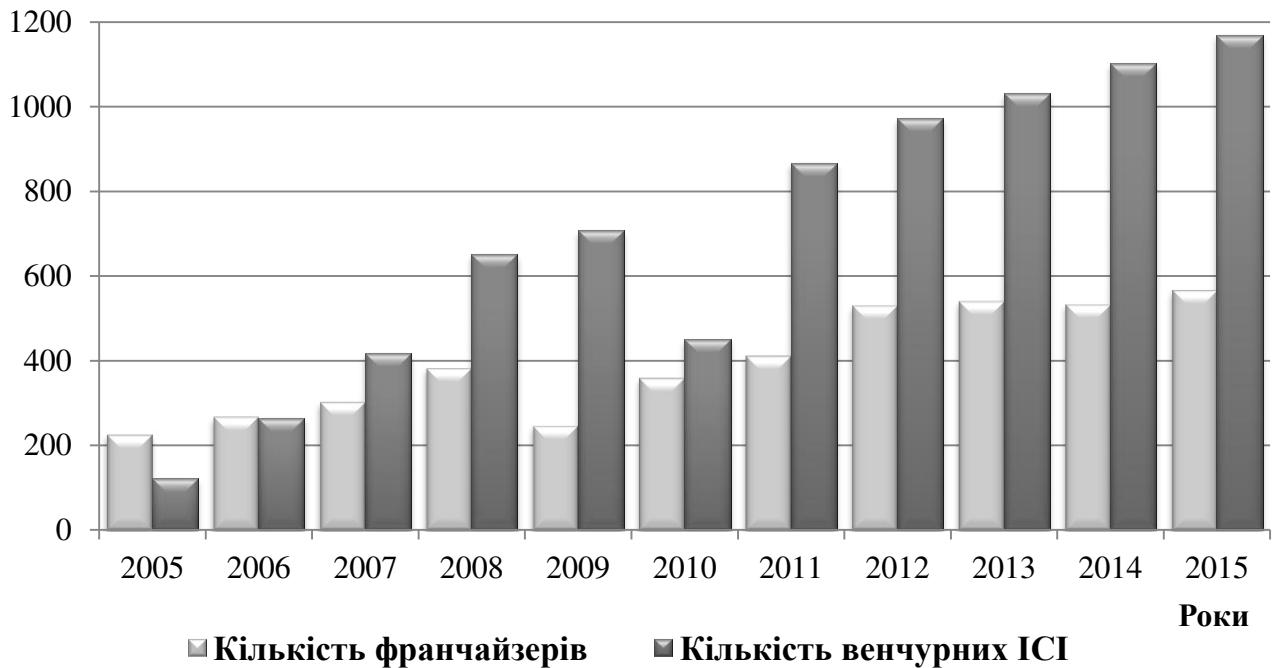

Рисунок 2 – Динаміка кількості основних суб'єктів змішаних форм організації виробничої кооперації у 2005-2015 рр., %

Також інтенсивно розвивається така змішаної форма організації виробничої кооперації як аутсорсинг, особливо у сфері інформаційних технологій.

Розгляд тенденцій розвитку таких сфер національного господарства як оборонна промисловість та сільське господарство підтвердив важливість підтримки та розвитку виробничої кооперації державою. Так, державним концерном «Укроборонпром» лише за 2014-2015 роки на засадах виробничої кооперації замінено 1/3 деталей російського походження (11 тис. найменувань) в рамках проведення політики імпортозаміщення; налагоджено співпрацю з 4000 постачальниками, розроблено та оновлено десятки нових видів озброєння; створено літакобудівельний кластер, що дозволяє консолідувати зусилля в даній сфері. Сільськогосподарська кооперація в Україні реалізується здебільшого через створення і функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, які зосереджені у населених пунктах, насамперед, Рівненської, Івано-Франківської та Одеської областях (4-6%), а також Волинської, Чернівецької, Житомирської, Київської, Вінницької, Черкаської, Сумської та Херсонської областях (2-4%), що пов'язано із переважно аграрною спеціалізацією даних територій і потребою сільськогосподарських підприємств у даній формі виробничої кооперації.

Проведене дослідження показало відсутність системного підходу до створення інформаційно-аналітичної бази аналізу діяльності основних форм організації виробничої кооперації, що, в свою чергу, зумовлює потребу в оновленні підходів до інституційного забезпечення державного регулювання виробничої кооперації.

Удосконалено методичний підхід до інституційного забезпечення державного регулювання виробничої кооперації, який, на відміну від існуючих, передбачає взаємодоповнююче поєднання таких складових як організаційна (взаємозв'язок державних та недержавних інституцій підтримки та розвитку виробничої кооперації), законодавча (гармонізація законодавчо-нормативного поля функціонування виробничої кооперації через систематизацію існуючих та прийняття нових законодавчих актів) та інфраструктурна (передбачає взаємодоповнююче використання як елементів базової ринкової інфраструктури, так і специфічної інфраструктури) (рис. 3). У роботі детально охарактеризовано кожен із зазначених складових інституційного забезпечення.

Рисунок 3 – Інституційне забезпечення державного регулювання виробничої кооперації в Україні

Це сприятиме формуванню чіткого законодавчо-правового поля діяльності виробничої кооперації, дерегуляції підприємницького середовища, активного стимулювання державою на базі виробничої кооперації стратегічних галузей та розвитку раціональних форм симбіозу держави, бізнесу і науки.

У третьому розділі «**Удосконалення механізму державного регулювання виробничої кооперації**» розроблено нові методичні підходи до аналізу ефективності державного регулювання виробничої кооперації; обґрунтовані пріоритетні напрями державного регулювання виробничої кооперації; визначено місце кластерної політики як стратегічного інструменту державного регулювання виробничої кооперації.

Формування дієвої системи заходів щодо розвитку виробничої кооперації можливе за умови проведення діагностики рівня галузево-територіальної спеціалізації економіки. В ході критичного аналізу існуючих методичних підходів до оцінки спеціалізації та емпіричних розрахунків було запропоновано інтегральний

коефіцієнт спеціалізації, що розраховується на базі значення таких коефіцієнтів як: локалізації за зайнятим населенням, локалізації за активними підприємствами, локалізації за випуском продукції та виробництва продукції на душу населення.

Комплексне використання інтегрального коефіцієнта спеціалізації разом із методикою Уївера, коефіцієнтами ентропії та диверсифікації дало можливість сформулювати діагностичний апарат оцінки рівня розвитку виробничої кооперації (рис. 4).

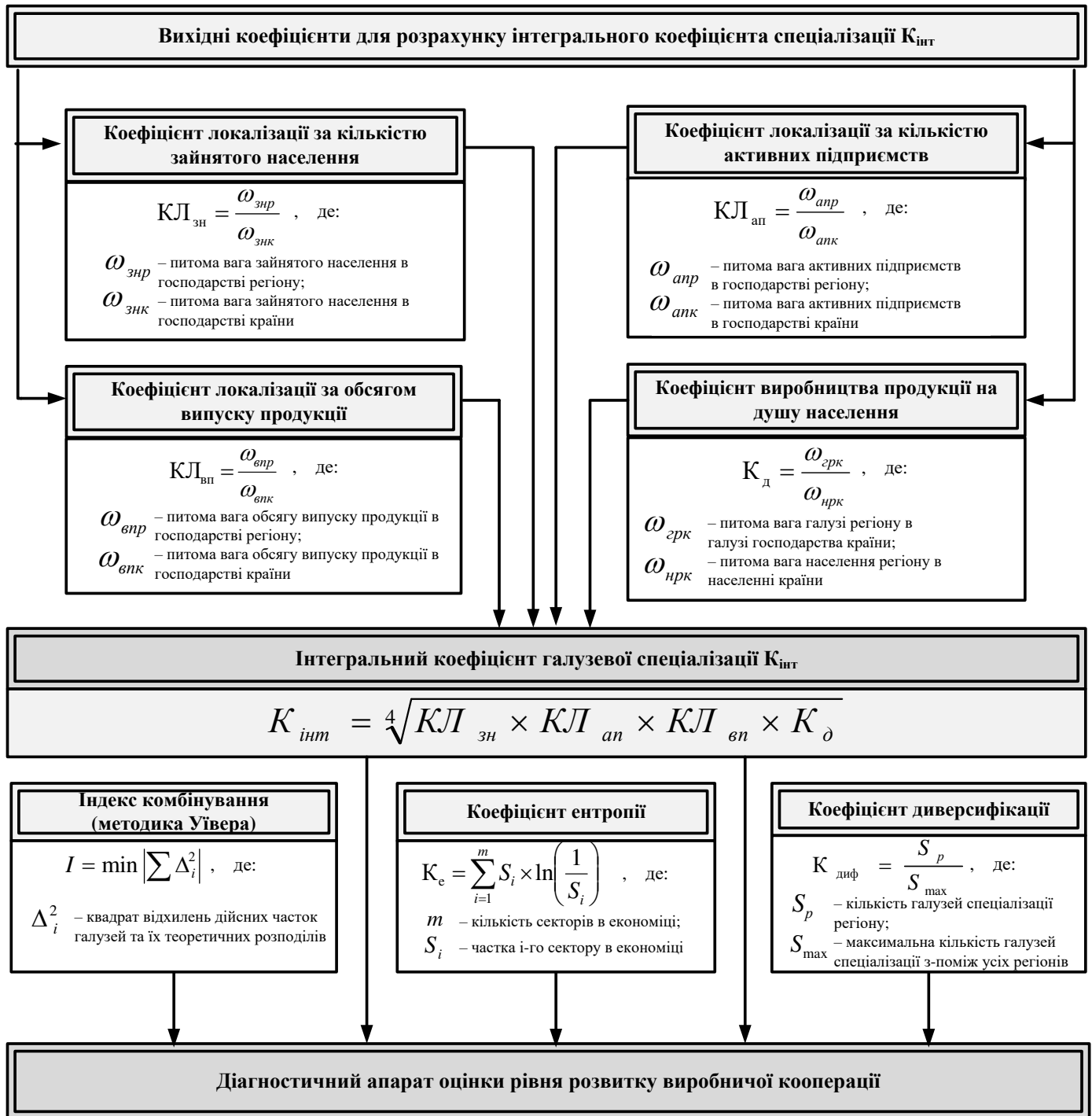

Рисунок 4 – Діагностичний апарат оцінки рівня розвитку виробничої кооперації

Практичне застосування даного методичного комплексу коефіцієнтів

дозволило визначити важливі галузі спеціалізації національної економіки України у регіональному розрізі (рис. 5) як необхідної передумови державного регулювання виробничої кооперації на макрорівні.

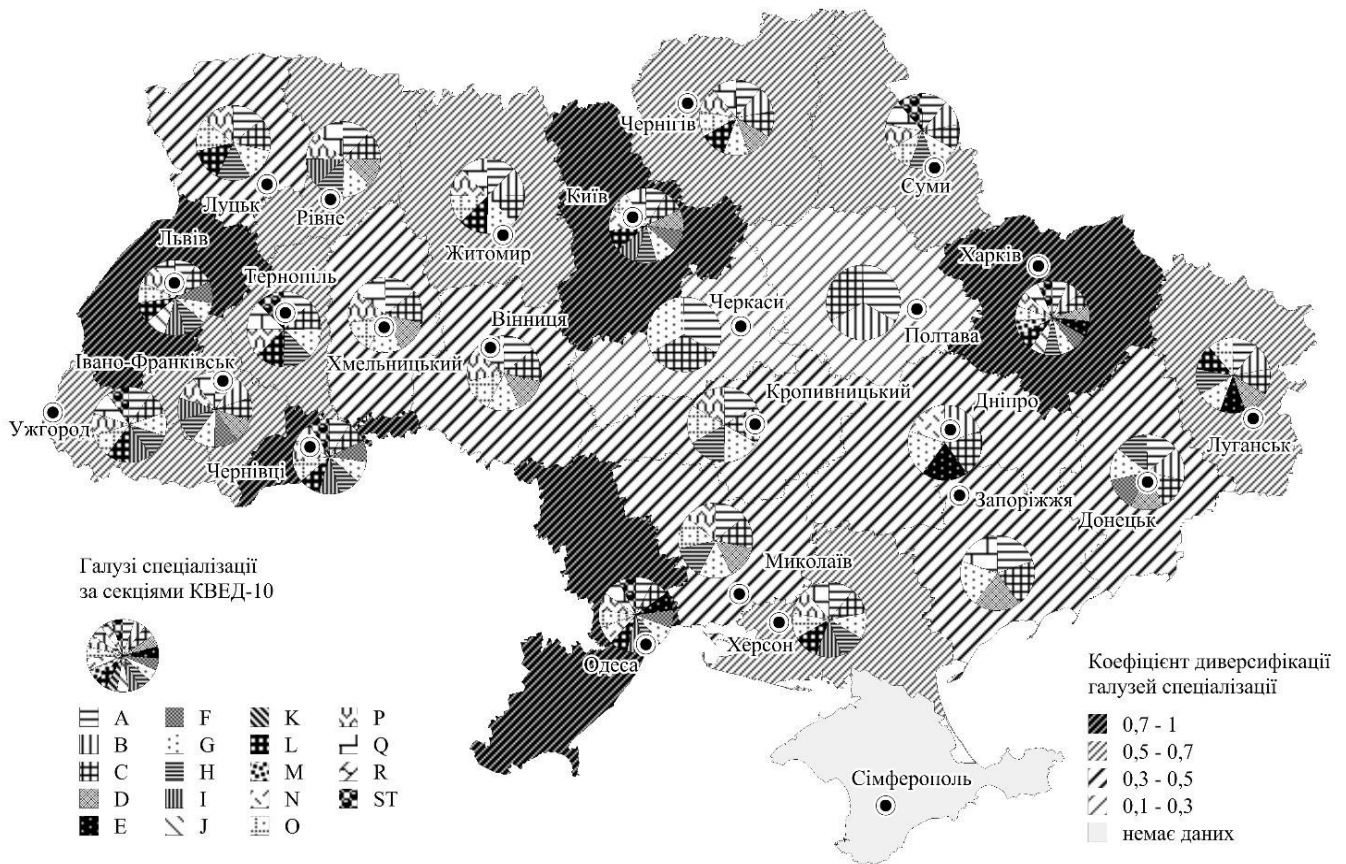

Рисунок 5 – Картосхема диверсифікованості галузей спеціалізації України

Автором визначено секторальну структуру національної економіки у регіональному розрізі, що дозволило визначити тип регіонів України від аграрного до інформаційно-постіндустріального, зважаючи на виявлений ступінь спеціалізації у кожному із чотирьох секторів. Це дало можливість конкретизувати напрями державного регулювання виробничої кооперації для кожного регіону України залежно від мети регулювання (табл. 2).

Така залежність напрямів державного регулювання виробничої кооперації від типу регіону дозволяє ефективно розподіляти обмежені фінансові ресурси держави для досягнення поставлених задач, зважаючи на різні мету, цілі та заходи пропонованих напрямів регулювання (рис. 6).

Реалізація означених напрямів зумовила удосконалення механізму державного регулювання виробничої кооперації, у якому пропонується виділяти шість основних складових: фінансово-економічну, інвестиційно-інноваційну, інформаційну, законодавчу, організаційну, інфраструктурну. Детально обґрунтовано елементне насичення кожної складової із врахуванням виявлених в ході аналізу тенденцій та у відповідності із концепцією державного регулювання виробничої кооперації. Застосування даного механізму дозволить реалізувати поставлені цілі, покращити ключові показники соціально-економічного розвитку, перевести значну

частину національної економіки на інноваційні засади.

Таблиця 2 – Напрями державного регулювання виробничої кооперації відповідно до секторальної структури регіонів України

Тип регіону	Сектори економіки				Регіони України		Напрями державного регулювання виробничої кооперації
	I	II	III	IV	Назва	Кількість	
аграрний	+++	+	+	+	Вінницька, Житомирська, Кіровоградська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Чернігівська	9	санаційне, підтримуюче
аграрно-індустріальний	+++	++	+	+	Дніпропетровська, Миколаївська, Полтавська, Черкаська, Чернівецька	5	санаційне, підтримуюче
індустріальний	+	+++	+	+	Донецька, Запорізька, Київська	3	санаційне, підтримуюче
аграрно-постіндустріальний	+++	+	++	+	Волинська	1	санаційне, підтримуюче
індустріально-аграрний	++	+++	+	+	Івано-Франківська, Луганська	2	санаційне, підтримуюче
постіндустріальний	+	+	+++	+	Закарпатська	1	підтримуюче, розвиваюче
інформаційно-індустріальний	+	++	+	+++	Харківська	1	підтримуюче, розвиваюче
інформаційно-постіндустріальний	+	+	++	+++	Львівська, Одеська, м. Київ	3	підтримуюче, розвиваюче

Примітки: I – первинний сектор (секції А, В за КВЕД-10), II – вторинний сектор (секції С, D, Е, F за КВЕД-10), III – третинний сектор (секції G-I, K, L, N-T за КВЕД-10), IV – четвертинний сектор (секції J, M за КВЕД-10);

«+++» – значний ступінь спеціалізації; «++» – середній ступінь спеціалізації; «+» – відсутність спеціалізації.

У роботі запропоновано розглядати кластерну політику як стратегічний інструмент державного регулювання виробничої кооперації, що базується на успішній світовій практиці та виявлених в ході дослідження тенденцій розвитку кластерів в Україні. Особливу роль у формуванні кластерів відіграють малі підприємства, які у нестабільних економічних умовах прагнуть до тісної виробничої кооперації та становлять кістяк кластерних формувань.

Це підтверджено розрахованим коефіцієнтом подібності галузевих структур малих підприємств та економіки регіону за показником реалізованої продукції. Найбільші значення коефіцієнта виявлено у Вінницькій області (73,65%), м. Києві (67,40%), Волинській (65,90%) та Івано-Франківській (62,55%) областях. Найменше значення коефіцієнта подібності галузевих структур малих підприємств спостерігається у Луганській (33,10%), Херсонській (39,90%), Кіровоградській (40,15%), Полтавській (40,75%) областях.

Рисунок 6 – Пріоритетні напрями державного регулювання виробничої кооперації залежно від мети регулювання

Таким чином, найбільш подібність галузевої структури малих підприємств та економіки регіону мають західні та центральні області (за винятком Хмельницької області), а найменшу – спостерігаємо у східних та південних областях України (за винятком Сумської, Харківської та Одеської областях).

Удосконалено підходи до формування кластерів на основі ідентифікації ролі держави у цьому процесі. Проаналізовано особливості функціонування основних кластерних утворень в регіональному та галузевому вимірах, і запропоновано формування ряду нових кластерів. Проведені дослідження дозволили здійснити діагностику розвитку кластерів як перспективної м'якої форми організації виробничої кооперації в Україні та ідентифікувати пріоритетні сфери застосування кластерних підходів у межах національного господарства, що дозволить більш раціонально здійснювати державне регулювання.

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично обґрунтовано і наведено практичне вирішення науково-прикладного завдання, яке полягає у розробці науково-методичних засад і практичних рекомендацій стосовно реалізації державного регулювання виробничої кооперації в Україні. За результатами дисертаційного дослідження зроблено такі висновки:

1. На основі критичного аналізу наукових джерел розвинуто сутнісні характеристики понятійно-категоріального апарату дослідження державного регулювання виробничої кооперації, що базуються на розгляді виробничої кооперації як форми господарювання. Запропоновано категорію «виробнича кооперація» розглядати як систему економічних відносин між суб'єктами господарської діяльності, що базуються на принципах взаємовигідності, взаємодовіри, довготривалості, синергетичності для повного або часткового циклу виробництва і реалізації певного продукту з метою оптимізації витрат та підвищення конкурентоспроможності кожного з учасників.

Відповідно сутнісна характеристика «державного регулювання виробничої кооперації» включає комплексну систему методів, форм та інструментів держави щодо формування, підтримки та інтенсифікації розвитку ефективних форм виробничої кооперації, спрямованих на посилення конкурентоспроможності держави у глобальному середовищі та досягнення стратегічних цілей розвитку національного господарства на інноваційних засадах. Розвиток категоріального апарату дозволив виробити нові підходи до предмету дослідження та до формування гармонізованої системи державного регулювання виробничої кооперації.

2. Запропоновано розширену класифікацію виробничої кооперації, що, поряд із вже існуючими ознаками, дозволило виділити види виробничої кооперації за такими новими ознаками як: за характером взаємодії, за ступенем об'єднаності, за ступенем інноваційних рішень та за формою організації. На основі критерію «юридична формальність взаємовідносин між учасниками» було виділено форми організації виробничої кооперації, що передбачає їх поділ на жорсткі (реалізуються на статутних відносинах), м'які (передбачають співпрацю без чіткої формалізації) та змішані (реалізуються на договірних взаємовідносинах). Даний поділ потребує специфічних підходів до моніторингу та аналізу дієвості зазначених форм організації виробничої кооперації, що покращує ефективність регуляторної політики.

3. Автором розроблена концепція державного регулювання виробничої кооперації, яка, враховуючи особливості його суб'єктів та об'єктів, передбачає формування взаємоузгодженої ієрархічної системи цілей, принципів, форм, методів, інструментів державного регулювання. Удосконалення класифікації основних форм державного регулювання виробничої кооперації шляхом виділення таких ознак як мета і напрям регулювання створює потенційні можливості визначення пріоритетних напрямів та сформувало інформаційно-методичну основу покращення його механізму. Імплементация даної концепції створює можливості функціонування в Україні ефективної системи виробничої кооперації між різними її учасниками, яка з початковою допомогою державного регулювання має трансформуватися у

самодостатній інструмент забезпечення розвитку національної економіки на інноваційних засадах.

4. На основі проведеного аналітичного дослідження були виявлені тенденції розвитку виробничої кооперації, які засвідчили несистемність державної підтримки та недостатню ефективність ринкового саморегулювання. Виявлені основні стримуючі фактори розвитку виробничої кооперації в Україні. В організаційному вимірі такими факторами є: відсутність ефективного координатора розвитку виробничої кооперації на національному рівні, несистематизоване законодавче поле, відсутність єдиних підходів до методологічного, методичного та організаційного забезпечення практичної реалізації проектів виробничої кооперації; низький рівень державних інституцій. У галузевому та регіональному вимірах такими факторами є: недостатня розвиненість внутрішнього ринку України відповідно його потенціалу та значні диспропорції в соціально-економічному розвитку держави на регіональному рівні; недостатня підтримки та ініціативність з боку регіональної влади, громадських та неурядових організацій щодо реалізації проектів виробничої кооперації; відсутність (або їх формальна розробка) стратегій розвитку виробничої кооперації у багатьох регіонах. Мінімізація негативних впливів означених факторів потребує удосконалення відповідної державної регуляторної політики.

5. Враховуючи загальноприйнятту характеристику, було адаптовано основні положення інституційного забезпечення до особливостей розвитку виробничої кооперації. Удосконалено методичний підхід до інституційного забезпечення державного регулювання виробничої кооперації, який, на відміну від існуючих, передбачає виділення організаційної (передбачає взаємопов'язану систему державних та недержавних інституцій підтримки та розвитку виробничої кооперації через конкретного координатора із визначеними функціями), законодавчої (гармонізація законодавчо-нормативного поля функціонування виробничої кооперації через систематизацію існуючих та прийняття нових законодавчих актів) та інфраструктурної (передбачає взаємодоповнююче використання як елементів базової ринкової інфраструктури, так і спеціальної інфраструктури) компонент. Це сприятиме формуванню чіткого законодавчо-правового поля діяльності виробничої кооперації, дерегуляції підприємницького середовища, активного стимулювання державою на базі виробничої кооперації розвитку ефективних форм симбіозу держави, бізнесу і науки.

6. З метою визначення пріоритетних напрямів державного регулювання виробничої кооперації запропоновано діагностичний апарат оцінки рівня розвитку виробничої кооперації, що поєднує авторський інтегральний коефіцієнт спеціалізації разом із методикою Уївера, коефіцієнтами ентропії та диверсифікації, та дозволило визначити важливі галузі спеціалізації регіонів для подальшого формування комплексу заходів із активізації державою різних форм виробничої кооперації.

Автором визначено галузеву структури економіки регіонів за секторальним підходом, що дозволило диверсифіковано підійти до визначення змісту та напрямів державного регулювання виробничої кооперації. Залежно від мети регулювання пропонується розглядати державне регулювання виробничої кооперації за такими пріоритетними напрямками як: розвиваюче – спрямоване на розвиток перспективних

виробництв на інноваційних засадах із високою міжнародною конкурентоспроможністю; підтримуюче – передбачає підтримку та посилення ролі традиційних виробництв для регіону; санаційне – надання посиленої допомоги для нормалізації соціально-економічних умов депресивних регіонів. Для кожного із зазначених напрямів визначено конкретні мету, цілі та інструментарій розвитку.

7. Для ефективного розвитку виробничої кооперації в Україні удосконалено механізм державного регулювання виробничої кооперації, який містить шість основних складових: фінансово-економічна, інвестиційно-інноваційна, організаційна, законодавча, інформаційна, інфраструктурна. Детально обґрунтовано елементне насичення кожної складової із врахуванням виявлених тенденцій та результатів досліджень. Запропоновані рекомендації щодо удосконалення державного регулювання виробничої кооперації основним суб'єктам виконавчої та законодавчої гілок влади. Застосування даного механізму дозволить реалізувати поставлені цілі, значно покращити показники соціально-економічного розвитку, перевести пріоритетні сфери національної економіки на інноваційні засади.

8. В ході досліджень було доведено важливість використання для прискореного розвитку національної економіки такої перспективної м'якої форми організації виробничої кооперації як кластери, що актуалізувало необхідність формування уточнених підходів до кластерної політики у рамках державного регулювання. З метою інтенсифікації участі малих підприємств у різних формах організації виробничої кооперації, було розраховано коефіцієнт подібності галузевих структур малих підприємств та економіки регіонів за показником реалізованої продукції. Діагностовано сучасний стан функціонування та розвитку існуючих кластерів в Україні, ідентифіковані пріоритетні сфери застосування кластерних підходів у межах національного господарства, і, спираючись на результати дослідження, надано пропозиції щодо формування ряду нових кластерів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Подлевський А. А. Державне регулювання виробничої кооперації в Україні / А. А. Подлевський // Модернізація механізмів управління сталим просторовим розвитком: теорія та реалізація : [кол. моногр.] / Л. М. Акімова, Н. М. Білоус, О. В. Гісюк [та ін.] : відп. ред. д.е.н., проф. В.І. Павлов. – Рівне : НУВГП, 2015. – 194 с. – С. 42–47. / (0,4 д. а.).

2. Подлевський А. А. Передумови розвитку виробничої кооперації в Україні / А. А. Подлевський // Фінансова та еколого-економічна політика в умовах децентралізації влади в Україні. Частина 1 : монографія. – К. : Кондор-Видавництво, 2016. – 170 с. – С. 91–105. / (0,6 д. а.).

Статті у наукових фахових виданнях України, що внесені до міжнародних наукометричних каталогів та баз даних

3. Подлевський А. А. Концептуальні засади державного регулювання виробничої кооперації в Україні / А. А. Подлевський // Інвестиції: практика та досвід. – 2016 – № 9. – С. 67–71. / Index Copernicus, SIS, Google Scholar / (0,5 д. а.).

Статті в наукових виданнях інших держав

4. Подлевський А. А. Перспективи розвитку коопераційного співробітництва підприємств України в контексті євроінтеграції / А. А. Подлевський // Європейська інтеграція: досвід Польщі та України : кол. моногр. / за заг. ред. Н. В. Павліхи. – Луцьк – Люблін : «Drukarnia Kolor Lublin», 2013. – 700 с. – С. 483–489. (0,55 д. а.).

5. Podlevskyi A. Essence and forms of government regulation of industrial cooperation / O. Podlevska, A. Podlevskyi // International Journal of New Economics and Social Sciences. – № 1 (3). – Świnoujście – 2016. – 258 p. – P. 249–258. *Особистий внесок автора: запропоновано розглядати державне регулювання виробничої кооперації залежно від мети за трьома основними напрямками.* / (0,6 д. а., особисто автора – 0,5 д. а.). / Index Copernicus.

Статті у наукових фахових виданнях України

6. Подлевський А. А. Інноваційна складова конкурентоспроможності підприємств: коопераційний аспект / А. А. Подлевський // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНЕУ. – Чернівці : АНТ Лтд, 2004. – Вип. IV. – 504 с. – С. 324–331. (0,3 д. а.)

7. Подлевський А. А. Співробітництво підприємств в контексті раціонального використання ресурсів / А. А. Подлевський // Збірник наукових праць «Вісник НУВГП». Випуск XII, 4 (36), Серія «Економіка. Частина 2. Проблеми, механізми та інвестиційне забезпечення раціонального природокористування». – Рівне : НУВГП, 2006. – 509 с. – С. 402–408. / (0,41 д. а.)

8. Подлевський А. А. Світовий досвід та особливості розвитку кластерів в Україні / А. А. Подлевський, М. О. Трофімчук // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. Випуск XIV: Збірник наукових праць, № 1. – Київ : СЕУ/ Рівне : НУВГП, 2008. – 217 с. – С. 43–53. *Особистий внесок автора: досліджено особливості формування кластерів в Україні та необхідність кластеризації української економіки для її розвитку.* (0,45 д. а., особисто автора – 0,2 д. а.).

9. Подлевський А. А. Перспективи розвитку ТНК / А. А. Подлевський, К. М. Федина // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. Випуск XV: Збірник наукових праць, № 4, Ч. 1. – Рівне, НУВГП, 2009. – С. 140–148. *Особистий внесок автора: розглянуто особливості розвитку ТНК в Україні.* (0,35 д. а., особисто автора – 0,2 д. а.).

10. Подлевський А. А. Аутсорсинг як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємств / А. А. Подлевський, М. М. Матвійчук // Збірник наукових праць «Вісник НУВГП». Випуск 1 (49), Серія «Економіка. Проблеми, механізми та інвестиційне забезпечення раціонального природокористування». – Рівне : НУВГП, 2010. – С. 162–168. *Особистий внесок автора: проаналізовано позитивні і негативні сторони аутсорсингу.* (0,32 д. а., особисто автора – 0,2 д. а.).

11. Подлевський А. А. Експортна політика України: проблеми та шляхи покращення / А. А. Подлевський, В. А. Пасічник // Проблеми раціонального

використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. Випуск XVI: Збірник наукових праць, № 4. – Київ : СЕУ / Рівне : НУВГП, 2010. – 541 с. – С. 111–120. *Особистий внесок автора: запропоновані заходи щодо оптимізації експортної політики України та забезпечення ефективного функціонування системи державного гарантування експорту.* (0,4 д. а., особисто автора – 0,2 д. а.).

12. Подлевський А. А. Формування та перспективи розвитку інноваційних кластерів в Україні / А. А. Подлевський, М. О. Трофімчук // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. Збірник наукових праць: Вип. 17. – № 2. – Київ : СЕУ / Рівне : НУВГП, 2011. – С. 28–35. *Особистий внесок автора: систематизація світового досвіду кластеризації економіки.* (0,3 д. а., особисто автора – 0,1 д. а.).

13. Подлевський А. А. Перспективи розвитку венчурного підприємництва в Україні / А. А. Подлевський, О. М. Подлевська // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. Збірник наукових праць: Випуск 18. – № 2. – Київ : СЕУ / Рівне : НУВГП, 2012. – С. 36–44. *Особистий внесок автора: досліджено перспективи розвитку венчурного підприємництва в Україні та визначено роль держави.* (0,35 д. а., особисто автора – 0,25 д. а.).

14. Подлевський А. А. Стан та перспективи венчурного інвестування в Україні / А. А. Подлевський, А. С. Москалюк // Збірник наукових праць «Вісник НУВГП». Випуск 2 (62), Серія «Економіка. Проблеми, механізми та інвестиційне забезпечення раціонального природокористування». – Рівне : НУВГП, 2013. – С. 344–352. *Особистий внесок автора: розкрито негативні чинники, які перешкоджають розвитку венчурного бізнесу та запропоновано заходи щодо підвищення інвестиційного потенціалу венчурних фондів* (0,35 д. а., особисто автора – 0,25 д. а.).

15. Подлевський А. А. Інноваційне підприємництво як ключовий фактор сучасного економічного зростання / А. А. Подлевський, О. Я. Мельничук // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. Збірник наукових праць: Вип. 20. – № 4. Частина 1. – Київ : СЕУ / Рівне : НУВГП, 2014. – С. 49–58. *Особистий внесок автора: запропоновано форми проаналізовано стан державної підтримки розвитку інноваційного підприємництва в Україні* (0,4 д. а., особисто автора – 0,25 д. а.).

16. Подлевський А. А. Роль держави у розвитку виробничої кооперації / А. А. Подлевський // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. Збірник наукових праць: Випуск 21. – № 1. – Київ : СЕУ / Рівне : НУВГП, 2015. – С. 40–46. (0,25 д. а.)

17. Подлевський А. А. Роль малого підприємництва в економічному розвитку України / А. А. Подлевський, К. І. Ковальчук // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. Збірник наукових праць: Випуск 21. – № 4. – Київ :

СЕУ / Рівне : НУВГП, 2015. – С. 97–107. *Особистий внесок автора: досліджено роль держави у розвитку малого підприємництва в Україні* (0,4 д. а., особисто автора – 0,2 д. а.).

18. Подлевський А. А. Особливості оцінки ефективності державного регулювання виробничої кооперації / А. А. Подлевський, Н. Б. Савіна // Збірник наукових праць «Вісник НУВГП». Випуск 3 (75), Серія «Економічні науки». – Рівне : НУВГП, 2016. – С. 153–166. *Особистий внесок автора: запропоновано авторський підхід до методики визначення спеціалізації регіонів України* (0,4 д. а., особисто автора – 0,2 д. а.).

Опубліковані праці апробаційного характеру

19. Науково-виробнича кооперація вітчизняних підприємств в умовах становлення нової економіки // Матеріали науково-практичної конференції «Стратегія розвитку вітчизняних підприємств, 23-24 жовтня 2003 р.». – Тернопіль, 2003. – 326 с. – С. 118–123. / (0,25 д. а.).

20. Подлевський А. А. Методологічні аспекти функціонування виробничої кооперації / В. І. Павлов, А. А. Подлевський // Збірник тез матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми Європейської інтеграції і транскордонного співробітництва», м. Луцьк, 29-30 вересня 2005 р. – Луцьк, 2005. – 542 с. – С. 53–58. *Особистий внесок автора: розроблена принципова модель функціонування виробничої кооперації та послідовність її дослідження.* (0,5 д. а., особисто автора – 0,35 д. а.).

21. Подлевський А. А. Розвиток коопераційних зв'язків як чинник підвищення конкурентоспроможності підприємств / А. А. Подлевський // Стратегія забезпечення сталого розвитку України // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Київ, 20 травня 2008 р. – У трьох частинах / РВПС України НАН України. – К. : РВПС України НАН України, 2008. – Ч. 3. – 334 с. – С. 253–255. / (0,2 д. а.).

22. Подлевський А. А. Коопераційні зв'язки як механізм забезпечення сталого розвитку / А. А. Подлевський // Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях: Матеріали наук.-практ. конф. м. Бахчисарай, 16-17 квітня 2009 р. / НДІ сталого розвитку та природокористування. – Сімферополь : «СОНАТ», НДІ СРП, 2009. – 196 с. – С. 128–129. / (0,1 д. а.).

23. Подлевський А. А. Бізнес-інкубатор як форма підтримки розвитку підприємництва: зарубіжний досвід та українські реалії / А. А. Подлевський // Міжнародна інтернет-конференція «Нові шляхи розвитку країн Вишеградської четвірки та України», 08-09 червня 2011 р. – Електронний ресурс. – [Режим доступу]: <http://www.wp.viem.edu.ua/konf3/art.php?id=0110>. / (0,18 д. а.).

24. Подлевський А. А. Вплив інформаційних технологій на сучасну виробничу кооперацію / А. А. Подлевський // Збірник тез VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегічні рішення інформаційного розвитку економіки, суспільства та бізнесу», 12-14 лютого 2014 р, м. Рівне. – Рівне : НУВГП, 2014. – 344 с. – С. 169–170. / (0,15 д. а.).

25. Подлевський А. А. Державне регулювання виробничої кооперації в Україні / А. А. Подлевський // Збірник тез матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції «Інституціоналізація процесів євроінтеграції: суспільство,

економіка, адміністрування» (21-22 квітня 2016 року). – Рівне : НУВГП, 2016. – 274 с. – С. 197–198. / (0,15 д. а.)

26. Подлевський А. А. Інституційне забезпечення державного регулювання виробничої кооперації в Україні [Електронний ресурс] / А. А. Подлевський // Стратегічні вектори соціально-економічного розвитку на мікро- та макрорівні: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 17-18 листопада 2016 р. – Полтава, 2016. – 286 с. – С. 265–267. – Режим доступу: <https://www.pdaa.edu.ua/lib/docs/Збірник%20конференції.pdf> / (0,15 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Подлевський А.А. Державне регулювання виробничої кооперації в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством – Національний університет водного господарства та природокористування, Рівне, 2017.

Дисертацію присвячено питанням обґрунтування науково-методичних засад і розробки практичних рекомендацій щодо удосконалення державного регулювання виробничої кооперації в Україні. У роботі розкрито концептуальні основи розвитку виробничої кооперації; висвітлено суть та значення державного регулювання виробничої кооперації; систематизовано його світовий досвід.

Проведено оцінку макроекономічного середовища виробничої кооперації; ідентифіковано тенденції розвитку виробничої кооперації; оцінено систему інституційного забезпечення державного регулювання виробничої кооперації.

Запропоновано нові методичні підходи до аналізу ефективності державного регулювання виробничої кооперації; обґрунтовані пріоритетні напрями державного регулювання виробничої кооперації; визначено місце кластерної політики як стратегічного інструменту державного регулювання виробничої кооперації.

Ключові слова: кооперація, виробнича кооперація, державне регулювання виробничої кооперації, кластер, інституційне забезпечення.

АННОТАЦИЯ

Подлевский А.А. Государственное регулирование производственной кооперации в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 экономика и управление национальным хозяйством. – Национальный университет водного хозяйства и природопользования, Ровно, 2017.

Диссертация посвящена вопросам разработки научно-методических основ и практических рекомендаций по реализации государственного регулирования производственной кооперации в Украине.

В работе рассмотрена экономическая сущность и усовершенствован понятийный аппарат категорий «производственная кооперация» и «государственное регулирование производственной кооперации». В ходе развития классификации форм производственной кооперации были выделены жесткие, мягкие и смешанные формы организации производственной кооперации, что позволило системно подойти к идентификации тенденций производственной кооперации в Украине.

Совершенствование классификации форм государственного регулирования производственной кооперации позволило выделить такие новые признаки как цель и направление регулирования, что создало потенциальные возможности определения приоритетных направлений государственного регулирования производственной кооперации и сформировало информационно-методическую основу улучшения его механизма.

Предложена концепция государственного регулирования производственной кооперации, в контексте которой была разработана система целей, раскрыты принципы и методы, формы и инструменты, идентифицированы основные субъекты и объекты. Данная концепция позволяет в дальнейшем организацию логического системного аналитического исследования государственного регулирования производственной кооперации. Систематизация мирового опыта функционирования производственной кооперации и средств ее государственного регулирования позволило выявить основные институты, инструменты и методы, которые были использованы при совершенствовании механизма государственного регулирования производственной кооперации.

Проведенная оценка макроэкономической среды производственной кооперации Украины показала ухудшение большинства макроэкономических показателей за последние годы, что актуализирует использование потенциала производственной кооперации для улучшения экономической ситуации при активном содействии государства. В ходе идентификации современных тенденций производственной кооперации в Украине было обосновано, что среди выделенных ранее форм организации производственной кооперации, наиболее распространенной и перспективной на данном этапе развития национальной экономики является смешанная форма в виде, прежде всего, франчайзинга, аутсорсинга и венчурного финансирования, что подтверждается положительной динамикой их основных показателей за последние годы. Анализ развития производственной кооперации в таких приоритетных для Украины сферах национальной экономики как оборонная промышленность и сельское хозяйство показал значительный потенциал их роста на основе использования жесткой, смешанной и мягкой форм организации производственной кооперации.

Усовершенствовано методический подход к институциональному обеспечения государственного регулирования производственной кооперации, который, в отличие от существующих, предусматривает выделение организационной, законодательной и инфраструктурной компонент.

С целью определения приоритетных направлений государственного регулирования производственной кооперации предложен диагностический аппарат оценки уровня развития производственной кооперации, объединяющей авторский интегральный коэффициента специализации с методикой Уивера, коэффициентами энтропии и диверсификации, и позволяющий определить важные отрасли специализации регионов Украины для дальнейшего формирования комплекса мер по активизации государством различных форм производственной кооперации.

Определение отраслевой структуры экономики регионов по секторальному подходом позволило диверсифицировано подойти к определению содержания и направлений государственного регулирования производственной кооперации, и, в

зависимости от цели регулирования, предложено рассматривать государственное регулирование производственной кооперации по таким приоритетным направлениям как: развивающее, поддерживающее, санационное. Для каждого из указанных направлений определены конкретные цели, цели и инструментарий развития, что позволит комплексно обеспечить устойчивое социально-экономическое развитие Украины в ближайшей перспективе.

Для эффективного развития производственной кооперации в Украине усовершенствован механизм государственного регулирования производственной кооперации, содержащий шесть основных составляющих: финансово-экономическая, инвестиционно-инновационная, организационная, законодательная, информационная, инфраструктурная. Подробно обосновано элементное насыщения каждой составляющей с учетом выявленных тенденций и результатов исследований. В ходе исследований также было доказано важность использования для ускоренного развития национальной экономики такой формы организации производственной кооперации как кластеры, актуализировало необходимость формирования уточненных подходов к кластерной политики в рамках государственного регулирования. Было диагностировано современное состояние функционирования и развития существующих кластеров в Украине и, опираясь на результаты исследования, предоставлен ряд предложений о целесообразности и методики их формирования в отраслевом и региональном измерениях.

Ключевые слова: кооперация, производственная кооперация, государственное регулирование производственной кооперации, кластер, институциональное обеспечение.

ABSTRACT

Podlevskyi A.A. State Regulation of Industrial Cooperation in Ukraine. – Printed as manuscript.

The thesis for a scientific degree of the Candidate of Economic sciences in specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy – National University of Water and Environmental Engineering, Rivne, 2017.

The thesis is devoted to the justification issues of the scientific and methodological foundations as well as the development of practical recommendations for the improvement in state regulation of industrial cooperation in Ukraine. The conceptual framework of industrial cooperation development is revealed; the essence and significance of state regulation for industrial cooperation are analysed; global experience in state regulation is systematized.

The evaluation of the macroeconomic environment within industrial cooperation has been carried out; industrial cooperation development trends are identified; the system of institutional support for state regulation of industrial cooperation is estimated.

New methodological approaches to the analysis of state regulation efficiency in industrial cooperation are proposed; key priority areas for state regulation of industrial cooperation have been justified; the place of cluster-based policy as a strategic tool for state regulation of industrial cooperation has been determined.

Keywords: cooperation, industrial cooperation, state regulation of industrial cooperation, cluster-based, institutional support.

Підписано до друку 24.05.2017 р. Формат 60×90¹/₁₆.
Папір друкарський № 1. Гарнітура Times.
Друк різнографічний. Ум.-друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим. Зам. № 5303.

Видавець і виготовлювач
Редакційно-видавничий відділ Національного університету
водного господарства та природокористування,
33028, м. Рівне, вул. Соборна, 11.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції РВ № 31 від 26.04.2005 р.